

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

способности к дальнейшему психологическому, личностному и социальному развитию. Указывается, что развитие неформального образования взрослых требует дальнейшего решения экономических, нормативных и методологических заданий.

Ключевые слова: неформальное образование взрослых, социальная адаптация, непрерывное образование, Российская Федерация.

Olena Vasylenko

Non-formal adult education in Russian Federation as a social adaptation factor

The article is devoted to the actual development problem of non-formal adult education that is an obligatory part of the lifelong education. In the Russian pedagogical theory and practice it is considered as an adaptation educational system aimed to help the adults to correspond social environment changes, to develop abilities for further psychological, personal and social improvement. It is noted that the non-formal adult education development requires solving some economic, normative and methodological tasks.

Key words: non-formal adult education, social adaptation, lifelong education, Russian Federation.

УДК 377/378 - 058.17(8)

**Олена Жижко,
м. Київ**

ФЕДЕРАЛЬНІ ПРОГРАМИ МЕКСИКИ З ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАРГІНАЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ І ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна освіта маргіналів в Мексиці є складовою освіти дорослих – соціального інституту, що турбується як ліквідацією неписьменності, забезпеченням початковою й неповною середньою освітою найменш захищені групи населення, так і їх професійно-технічною кваліфікацією, навчанням для життя й праці, охороні здоров'я, гігієні, контролю за народжуваністю тощо.

Мексиканська система професійно-технічної освіти найменш захищених верств населення складається з центрів, програм, курсів, що спрямовані на підвищення життєвого рівня бідних сімей, навчання раціонального ведення домашнього господарства, навчання організації власного малого бізнесу, навчання ремеслам тощо. Навчальні заходи з професійно-технічної освіти маргіналів організуються Культурними місіями (Misiones Culturales), Центрами базової освіти для дорослих (Centros de Educación Básica para Adultos – CEBAS), Центрами позашкільної освіти (Centros de Educación Extraescolar – CEDEX), Дистанційною неповною середньою школою для дорослих (Secundaria a Distancia para Adultos), Центрами соціального забезпечення (Centros de Seguridad Social del IMSS), Центрами громадського розвитку (Centros de Desarrollo Comunitario), Домами культури (Casas de Cultura), Національним коледжем професійно-технічної освіти (Colegio Nacional de Educación

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

Profesional Técnica – CONALEP), Центром підвищення кваліфікації робітників індустріальних підприємств (Centro de Capacitación para el Trabajo Industrial – CECATI), Програмою технологічної модернізації та підвищення кваліфікації робітників (Programa de la Modernización Técnica y la Capacitación – PMETyC), Програмою інтегрального підвищення кваліфікації робітників та модернізації (Programa de Capacitación Integral y Modernización – CIMO), Національним інститутом молоді (Instituto Nacional de la Juventud – IMJUVE), Федеральною комісією електрифікації (Comisión Federal de Electricidad – CFE), Службами працевлаштування штатів (Servicios Estatales de Empleo – SEE) та іншими державними, приватними і громадськими організаціями за підтримки Національного інституту освіти дорослих (Instituto Nacional para la Educación de los Adultos – INEA), Національної ради з освіти для життя і праці (Consejo Nacional de Educación para la Vida y el Trabajo – CONEVyT), Національної ради з розвитку освіти (Consejo Nacional de Fomento Educativo – CONAFE), Міністерства праці й соціальної превентивності (Secretaría del Trabajo y Previsión Social – STyPS), Національної служби навчання робітників (Servicio Nacional de Adiestramiento de Mano de Obra – ARMO), Системи кваліфікації для праці (Sistema de Capacitación para el Trabajo – SICAT), Національної системи професійно-технічної освіти й інтегральної технічної допомоги сільському господарству (Sistema Nacional de Capacitación y Asistencia Técnica Rural Integral – SINACATRI), Координаційного відділу праці, навчання та підвищення кваліфікації робітників (Unidad Coordinadora del Empleo, la Capacitación y el Adiestramiento), Ради регулювання та сертифікації трудової компетенції (Consejo de Normalización y Certificación de Competencia Laboral – CONOCER), Програми стипендій для підвищення кваліфікації робітників (Programa de Becas para la Capacitación de los Trabajadores – PROBECAT), Латиноамериканського інституту навчальних комунікацій (Instituto Latinoamericano de la Comunicación Educativa – ILCE), Міністерств освіти штатів (Secretarías de Educación de los Estados – SEE) [1].

Розглянемо на прикладі Національної ради з освіти для життя і праці (КОНЕВІТ) напрями діяльності федеральних програм Мексики з професійної освіти дорослих представників найменш захищених груп населення. КОНЕВІТ була започаткована 22 лютого 2002 р. як перманентна міжміністерська комісія, яка консультує, надає технічну допомогу та координує діяльність, що сприяє освіті для життя і праці. КОНЕВІТ є постійною державною комісією з питань освіти для життя та праці, метою якої, проте, не є надання освітніх послуг, а тільки організація, координація, розповсюдження та евалюація програм з освіти для життя і праці. Головна функція цього органу – артикулювати діяльність навчальних закладів та організацій, які займаються формальною і неформальною професійною освітою дорослих, та сприяти створенню національної системи освіти впродовж всього життя, що функціонуватиме за допомогою новітніх телекомунікаційних засобів навчання та сучасних педагогічних технологій [1].

В своїй діяльності КОНЕВІТ керується ретельно розробленою

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

програмою, базою якої є діагностичний аналіз сучасного стану системи неперервної професійної освіти Мексики та планування конкретних дій для розв'язання існуючих проблем, розбудова стратегічних проєктів, які поділяються на три групи:

- інтеграція національної системи освіти дорослих та неперервної професійної освіти;

- розробка нових стратегій боротьби з низьким рівнем освіти;
- підтримка науково-дослідної діяльності та педагогічних інновацій [1].

Рада має свою власну сторінку в Інтернеті, де молодь та дорослі можуть отримати інформацію про загальноосвітні курси, курси підвищення кваліфікації, середню освіту, акредитацію професійних знань, вочаєвну орієнтацію та працевлаштування. Електронна сторінка КОНЕВІТ виконує декілька функцій:

- інформативну за допомогою численних електронних адрес;
- комунікаційну через електронну пошту, чати, форуми та віртуальні конференції;

- підготовчу через аналіз трудових компетенцій; віртуальні курси підвищення кваліфікації робітників та підготовку інструкторів для навчання дорослих;

- освітню, що направлена на маргінальні верстви населення та забезпечує базову освіту дорослих та професійно-технічне навчання [1].

Завдяки відкриттю електронного порталу Національної ради з освіти для життя і праці система професійної освіти маргіналів набула інформаційно-комунікаційного забезпечення. Електронна сторінка пропонує безліч курсів різної тематичної спрямованості: з англійської мови, з планування сім'ї, з профілактики різних захворювань тощо, – а також віртуальну акредитацію та сертифікацію професійних знань.

Під керівництвом КОНЕВІТу розроблені два види програм з професійно-технічної підготовки маргіналів: спрямовані на активно працюючих робітників й на безробітних. Програми для працюючих робітників підрозділяються на ті, що надають професійно-технічну кваліфікацію особам, які працюють на державних і приватних підприємствах, та на ті, що обслуговують людей, які потребують спеціальні професійно-технічні знання для організації власного малого бізнесу, ремісної майстерні, ведення домашнього сільського господарства тощо. Програми з професійно-технічної кваліфікації для працюючих на державних і приватних підприємствах розробляються і проводяться власне підприємствами, або за допомогою спеціалістів Міністерства праці й соціальної превентивності, за рахунок державних програм допомоги підприємствам, через курси з професійно-технічної кваліфікації промислових і торговельних палат та профспілок [2, с. 11-16].

Програми з професійно-технічної підготовки для організації власного малого бізнесу, ремісної майстерні, підвищення продуктивності сільського господарства тощо підрозділяються на ті, що обслуговують сільських мешканців, міських маргіналів, бідних ремісників, й ті, що надають громадські організації. Взагалі, дані програми переслідують такі

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

цілі:

1) навчити маргінальні групи "вживанню" у постіндустріальному суспільстві (розробляти продуктивні сільськогосподарські, тваринницькі, рибальські, лісогосподарські проекти);

2) навчити маргінальні групи сприяти інтегральному соціальному розвитку села та бідних кварталів міст;

3) навчити маргінальні групи організовувати мікропідприємства, кооперативи, соціальні підприємства;

4) навчити маргінальні групи правовому й адміністративному управлінню, бухгалтерському обліку малого бізнесу (маркетингу, фінансовим послугам та кредитним заощадженням, захисту трудових прав тощо);

5) надати маргінальним групам базову освіту; розробити спеціальні освітні програми для індіанців та інвалідів [2, с. 16-17].

Програми з професійно-технічної підготовки для безробітних також підрозділяються на ті, що спрямовані на звільнених робітників державних і приватних підприємств, й ті, що надають освітні послуги тимчасово непрацюючим робітникам сільського господарства, ремісникам, власникам малого бізнесу. Освітою для праці безробітних, напівзайнятих, або тимчасово звільнених осіб віком старше 16 років займається Система кваліфікації для праці (Sistema de Capacitación para el Trabajo – SICAT) за допомогою таких інституцій: Національного коледжу професійно-технічної освіти, Центру підвищення кваліфікації робітників індустріальних підприємств, Програми технологічної модернізації та підвищення кваліфікації робітників, Програми інтегрального підвищення кваліфікації робітників та модернізації, Служб працевлаштування штатів. Причому дана система не тільки надає професійно-технічну підготовку молоді й дорослим, а й також пропонує курси для акредитації базової освіти.

Безробітних, які зацікавлені у придбанні професійно-технічної кваліфікації в галузі сільського господарства, ремісництва, малого бізнесу, обслуговують навчальні центри, які працюють у двох модальностях: формальній (при закінченні якої молодь і дорослі отримують диплом про професійно-технічну освіту) й неформальній (яка гарантує отримання довідки про проходження курсів, наприклад, з пошиття одягу, вишивки, гончарних виробів, організації малих підприємств, стрижки і косметології, столярних виробів, виробів з металу, цегляної кладки, лагодження електропроводки тощо). Основним контингентом слухачів неформальних професійно-технічних курсів є бідні селяни та маргінали з бідних міських кварталів. В основному, вони проводяться Культурними місіями, Центрами базової освіти для дорослих, Центрами позашкільної освіти, Дистанційною неповною середньою школою для дорослих, Центрами соціального забезпечення, Центрами громадського розвитку, Домами культури. Взагалі, в Мексиці нараховуються 5300 таких навчальних центрів і у 2005 р. вони надали неформальну професійно-технічну освіту 961972 представникам найменш захищених верств населення (див. таблицю 1) [3].

Таблиця 1

Представники маргінальних верств населення, які здобули неформальну професійно-технічну освіту (2001-2005 рр.)

Стать/Рік	2001	2002	2003	2004	2005
Жінки	521,754	556,996	677,255	605,358	572,615
Чоловіки	381,387	380,037	402,281	403,441	389,357
Всього	903,141	937,033	1,079,536	1,008,799	961,972

Наведені статистичні дані свідчать, що курси з неформальної професійно-технічної освіти відвідують, в основному, жінки (в середньому 60%) і тільки 40% слухачів є чоловіками. Проведене нами науково-педагогічне дослідження показало, що така тенденція пояснюється тим фактом, що чоловіки віддають перевагу освітнім можливостям, які забезпечать їм робоче місце на крупній фабриці або заводі, тобто програмам з формальної професійно-технічної підготовки. Проте, жінки, які за традицією, присвячують своє життя домашній роботі й вихованню дітей, намагаються набути будь-яких ремісничо-професійних знань з метою їх втілення у домашній майстерні, встановлення власного малого бізнесу тощо.

Іншим показником щодо неформальної професійно-технічної освіти маргіналів є зменшення кількості слухачів, що спостерігається з 2003 до 2005 рр. Останнє пояснюється слабкою інфраструктурою системи державної неформальної професійно-технічної освіти найменш захищених верств населення, а також її недостатнім зв'язком з виробничим сектором. Взагалі, на відміну від навчальних центрів з професійно-технічної підготовки маргіналів Міністерства народної освіти Мексики, які обслуговують тільки 3% усього найбільш економічно уразливого населення країни, виробничі підприємства надають освітні послуги 54% даної категорії громадян [2, с. 32]. Останнє свідчить про безумовну перевагу приватного індустріального сектору понад освітнім державним у справі професійної кваліфікації робітників у Мексиці.

Загальними результатами процесу неформальної професійно-технічної освіти маргіналів за 2011 р. (за участю державних, громадських та приватних організацій) були 30 119 109 осіб, які успішно пройшли курси та отримали довідки про їх закінчення. Представники найменш захищених верств населення набули професійно-технічної кваліфікації у таких галузях (див. таблицю 2) [2, с. 35].

Отже, за статистикою, найбільша перевага надається населенням професійно-технічній кваліфікації у переробній індустрії (64,59%); у послугах населенню (17,48%); й у торгівлі (10,30%).

Професійно-технічна кваліфікація маргіналів за галузями

Сільське господарство, тваринництво, лісове господарство, полювання та риболовля	2,09%
Гірничодобувна промисловість і розробка кар'єрів	1,15%
Переробна індустрія	64,59%
Будівництво	1,05%
Електрика, газ, вода	0,41%
Торівля	10,30%
Транспорт і комунікації	2,92%
Послуги населенню	17,48%

Таким чином, проведений аналіз дає нам підстави стверджувати, що основними напрямками діяльності федеральних програм Мексики з професійної освіти маргінальних груп населення є забезпечення базового рівня навчання дорослих, які не отримали його у відповідному віці, а також освіти в інтересах підвищення життєвого рівня груп соціального ризику, їх професійно-технічної й ремісничо-артесанальної підготовки. Однією з провідних національних інституцій, відповідальних за професійну освіту найбільш уразливих груп населення є Національна рада з освіти для життя і праці (КОНЕВІТ).

Створення федеральних програм з професійної освіти маргінальних груп населення, зокрема, КОНЕВІТу зумовлене тим, що перед державними організаціями, які керують освітою дорослих у Мексиці, стояла дилема: з одного боку, треба було терміново вирішувати питання неписьменності в країні, а з другого, приділяти увагу проблемі інтегрального розвитку маргінальних груп населення та їх професійній підготовці. Для розв'язання цих питань під керівництвом КОНЕВІТу були розроблені спеціальні програми з формальної й неформальної професійної освіти маргіналів.

Важливо також виокремити, що у Мексиці в області професійно-технічного навчання найбільш вразливих прошарків соціуму успішно співпрацюють державні, приватні й громадські установи, що свідчить про багатоваріантний підхід до професійної освіти та сполучення зусиль усіх соціально-економічних секторів на шляху розв'язання проблем бідності й підвищення життєвого рівня населення країни. Причому, лідерство у даній справі належить приватним виробничим підприємствам, які забезпечують професійною освітою 54% усього найбільш економічно уразливого населення країни, тоді як державні організації тільки 3% маргіналів.

Література

1. Consejo Nacional de Educación para la Vida y el Trabajo (CONEVYT) [Електронний ресурс]. – Режим доступу 09.05.2011: <http://www.conevyt.org.mx/index.php?option=com_content&view=article&id=546&Itemid

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

=1103>. – Загол. з екрану. – Мова іспан.

2. Pieck E. La oferta de formación para el trabajo en México. Documentos de investigación. - México: Universidad Iberoamericana-Instituto de investigaciones para el desarrollo de la educación, 2004. – 236 p.

3. Secretaría de Educación Pública, INEA. Reglas de operación e indicadores de evaluación y gestión del programa de atención a la demanda de educación para adultos a través del Modelo de Educación para la Vida y el Trabajo. México, SEP, 2006. – 54 p.

Елена Жыжко

Федеральные программы Мексики по профессиональному образованию маргинальных групп населения и основные направления их деятельности

Аннотация. В статье охарактеризованы основные направления деятельности федеральных программ Мексики по профессиональному образованию маргинальных групп населения на примере Национального совета по образованию для жизни и труда. Автор доказывает, что основными направлениями деятельности федеральных программ Мексики по профессиональному образованию маргиналов является обеспечение базового уровня обучения взрослых, которые не получили его в соответствующем возрасте, а также образования в интересах повышения жизненного уровня групп социального риска, их профессионально-технической и ремесленно-артесанальной подготовки.

Ключевые слова: профессиональное образование, маргинальные группы населения, федеральные программы Мексики по образованию маргиналов.

Elena Zhizhko

Mexican federal programs for professional education of marginalized groups and the main directions of their activity

Summary. The article describes the main activities of the federal programs in Mexico for professional education of marginalized groups on the example of the National Council on Education for Life and Work. The author proves that the main activities of the Mexican federal programs for professional education for marginals are following: ensuring basic education for adults who did not get it at proper age, and education aiming to improve the living standards of social risk groups, their professional and handicraft training.

Keywords: professional education, marginalized groups, Mexican federal programs for marginals` education.